

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Кошелева Н.Г.,
к. пед. н., доц. ДонУЭП*

Актуальність досліджень у галузі філософії освіти обумовлена потребами соціуму, сучасна стадія розвитку якого отримала назву «постіндустріальне суспільство» (згідно з теорією американського соціолога Д. Белла). Зміни в сучасній освіті спричинені низкою соціокультурних та політико-економічних обставин. Зокрема вони викликані переходом людства до нового типу цивілізації, пов'язаного з поширенням інформаційних технологій, в якому знання, інформація стають головним економічним ресурсом. Освіта як соціальний інститут реагує на всі зрушення, що відбуваються в суспільстві, зокрема й на зміни в самій сутності існування людства. Світ характеризується безпрецедентним зростанням випадковості, нестійкості, динамізму та непередбаченості. У просторі існування людини виникають усе нові та нові зони ризику й невизначеності, що свідчить про певну кризу суто раціоналістичного світогляду і важливість світоглядної переорієнтації суспільства на базі синтезу природничих і гуманітарних наук, спрямованої на формування здатності людини до влаштування свого індивідуального буття за законами універсального світопорядку замість прагнення перетворювати світ у своїх інтересах за законами розуму. Отже, освіта як важливий механізм соціалізації особистості повинна враховувати сучасні соціокультурні тенденції та базуватися на відповідному філософському підґрунті.

Мета роботи – визначення провідних концептуальних положень філософії сучасної освіти, метою якої є підготовка фахівців, здатних жити і працювати в умовах постіндустріальної цивілізації та відповідати її вимогам.

Проблеми філософії освіти розглядаються відомими педагогами-дослідниками В. Андрущенком, Б. Гершунським, І. Добронравовою, С. Клепком, В. Шевченком та ін. Відзначаючи різноманіття поглядів і пропозицій, пропонуємо зупинитись на основних положеннях з метою їхньої систематизації та подальших висновків.

Якщо коротко визначити основні риси постіндустріальної цивілізації, то це: переважання так званої «третинної» сфери в економіці – сфери науки, освіти, послуг; індивідуалізація виробництва і споживання; провідна роль науки, знань і інформації; розвиток інформаційної техніки і технологій, впровадження інформаційних технологій у всі сфери; ліквідація соціальної поляризації і зростання питомої ваги «середнього класу»; виникнення нового інтелектуального класу професіоналів і технічних фахівців (яким належить вирішальна роль у функціонуванні і розвитку суспільства); закріплення за освітою і знаннями ролі головного чинника, що визначає соціальний статус особистості, соціального прошарку і соціальної структури в цілому. У центрі постіндустріальної цивілізації – людина, її індивідуальність (антропогенна

цивілізація). Головна мета постіндустріальної цивілізації – підвищення творчого потенціалу особистості та розвиток її інформаційного середовища.

Вплив сучасних соціокультурних тенденцій на систему освіти виявляється в посиленні її ролі як джерела ідей, нового знання, інформації; усвідомленні проблеми виживання людства і глобальної відповідальності кожної людини за свої дії. Урізноманітнення соціальних укладів суспільства зумовлює потребу в гнучкості мислення і сприйняття світу та діалозі культур, яка також має задовольнятися засобами освіти.

Філософія освіти – це царина філософського знання, яка вивчає методологічні засади функціонування і розвитку освіти як цілісної системи, адекватної антропологічним орієнтирам і соціальним запитам суспільства. Вона охоплює освіту в усіх її ціннісних, системних, соціально-філософських, емпіричних, теоретичних і прикладних аспектах і реагує на зміни в соціумі [2]. Якщо стан класичної парадигми освіти, переважно зорієнтованої на репродуктивне знання, все більше визначається наразі як кризовий, то філософія освіти здійснює пошук нових освітніх моделей, що зумовлено необхідністю розробки механізмів адаптації людини до мінливого світу, а також зростанням розбіжності між відносно сталими пізнавальними можливостями і світом, що все більш ускладнюється.

В якості концептуальної канви сучасної філософії освіти в [1] відзначено наступні принципи положення:

сучасну систему освіти України слід розглядати у контексті її становлення і розвитку з урахуванням нових світових реалій;

сутність сучасного процесу навчання складає всебічна підготовка людини до життя у глобалізованому інформаційному просторі;

філософське підґрунтя навчально-виховного процесу складають принципи пріоритету людини як особистості, свободи вибору цінностей, реалізації можливостей саморозвитку, єдності національних та загальнолюдських інтересів;

навчально-виховний процес вимагає переоблаштування на засадах інформаційних технологій, розробки і впровадження інтегративних курсів та підвищення ролі самостійної роботи студентів і навчальної практики.

Опора на зазначені принципи забезпечить перехід до нової освітньої системи, зорієнтованої на формування інноваційної людини, яка постійно знаходиться в стані пошуку, здатна самостійно приймати нестандартні рішення та є винахідливою, творчою особистістю. Тому основним завданням освіти на сучасному етапі є перехід від навчання, що забезпечує репродуктивне сприйняття, формування лінійного мислення, до навчання, яке формує пошукові орієнтації, творчий підхід, імовірнісне мислення. Конструювання та впровадження нових освітніх моделей потребує певних змін у філософських засадах освіти. Головною метою навчання з цієї точки зору є формування в людини власної дослідницької позиції внаслідок переходу в освітній діяльності від школи пам'яті до інституту роботи з мисленням, а одним із провідних ціннісних орієнтирів освіти має бути формування здатності людини до світоглядного та культурного

самовизначення, яке передбачає не перетворення нею світу за певним планом, а творення себе завдяки постійному коректуванню смисложиттєвих орієнтирів [4].

Література

1. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи / В. Андрущенко // Філософія освіти. – 2006. – №1. – С. 6-12.
2. Гершунский Б. Философия образования для XXI века. (В поисках практико-ориентированных концепций) / Б. Гершунский. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.
3. Шевченко В. Філософія освіти: проблеми самовизначення / В. Шевченко // Філософія освіти. – 2005. – № 1. – С. 18-29.
4. Сучасний філософсько-освітній дискурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://terepishchy.com/philosophy-of-education/>